AUG - 14311/III

Sociology

Paper III

समाजशास्त्र

प्रश्न-पत्रिका III

Time Allowed : 2½ Hours] **[Maximum Marks : 200**

Note :—This paper has **four (4)** Sections. Each Section has its own separate instructions regarding the length of the answer, the choice of questions, and the marks assigned to each question to be answered.

There are totally Ninteen (19) questions to be answered. Maximum marks are **200.**

सूचना : या प्रश्नपत्रिकेत एकूण **चार (4)** भाग आहेत. प्रत्येक भागात त्या भागाच्या स्वतंत्र सूचना दिल्या आहेत. त्यात उत्तराची अपेक्षित लांबी, प्रश्नांची निवड व प्रत्येक प्रश्नाला असलेल्या गुणांविषयी माहिती आहे.

एकूण **19** प्रश्नांची उत्तरे देणे आवश्यक आहे. कमाल गुण **200** आहेत.

SECTION I

(भाग I)

Essay Writing

(निबंध लेखन)

Instructions :— Students are expected to answer *two* questions (Q. No. **1** and Q. No. **2**) of **500** words. Each question carries **20** marks.

(40 Marks)

सूचना :— विद्यार्थ्यांनी **दोन** प्रश्नांची (प्र. क्र. 1 व प्र. क्र. 2) उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दात लिहावीत. प्रत्येक प्रश्नास **20** (वीस) गुण आहेत. **(40 गुण)**

1. Examine the impact of National Rural Employment Guarantee Act on rural development.

राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कायद्याचा ग्रामीण विकासावर झालेल्या परिणामाचे परिक्षण करा.

Or/**(किंवा)**

Elaborate the features of Right to Education Act.

शिक्षणाचा अधिकार कायद्याची वैशिष्ट्ये विशद करा.

P.T.O.

2. Discuss the measures undertaken by government of Maharashtra to prevent suicide among farmers.
शेतकऱ्यातील आत्महत्यांना प्रतिबंध घालण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने केलेल्या उपायांची चर्चा करा.

Or/**(किंवा)**

Explain G.S. Ghurye's contribution to the study of caste and tribe.
जी. एस. घुर्ये यांचे जात आणि जमातीच्या अध्ययनास असलेले योगदान स्पष्ट करा.

SECTION II

(भाग II)

Instructions :—There are **3 (Three)** questions (Q. No. **3** to Q. No. **5**) to be answered each in **300** words. These questions are based on the *Five* electives. Select *one* of the electives and answer **3 (Three)** questions given below. Each question is assigned **15** marks. **(45 Marks)**

सूचना :— या भागात **3(तीन)** (प्र. 3 ते 5) प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहावयाची आहेत. हे प्रश्न तुमच्या निवडीच्या पाच पर्याची विषयासंबंधी आहेत. (यापैकी एक पर्यायी विषय निवडा व त्याखालील **3(तीन)** प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला 15 गुण आहेत. **(45 गुण)**

Elective – I : Rural Sociology

पर्यायी विषय - I : ग्रामीण समाजशास्त्र

3. Write an essay on the mode of production in India.
   भारतातील उत्पादन प्रणाली या विषयावर निबंध लिहा.
4. Explain in detail the 73rd Constitutional Amendment Bill on Panchayati Raj providing 33 per cent reservation to women.
   स्त्रियांना 33 टक्के आरक्षण देणाऱ्या पंचायत राज विषयक 73व्या घटना दुरुस्ती विधेयकाची सविस्तर चर्चा करा.
5. "Does Bonded Labour exist in India ?" Explain in detail.
   ''भारतात वेठबिगारी अस्तित्वात आहे काय ?'' सविस्तर चर्चा करा.

Or/(**किंवा**)

Elective – II : Industry and Society

पर्यायी विषय - II : उद्योग व समाज

3. Discuss in detail the government of India's Industrial Policy.
   भारत सरकारच्या औद्योगिक धोरणाची सविस्तर चर्चा करा.
4. "Urban slum is the product of Industrialization." Discuss with suitable examples.
   ''गलिच्छ वस्तीची निर्मिती ही औद्योगिकरणातून होते.'' योग्य उदाहरणसहित याची चर्चा करा.
5. What is the concept of Surplus Value ? How is it relevant in Indian Context ?
   अतिरिक्त मूल्याची संकल्पना म्हणजे काय ? भारताच्या संदर्भात ती कशी महत्वाची आहे ?

Or/(किंवा)

Elective – III : Sociology of Development

पर्यायी विषय – III : विकासाचे समाजशास्त्र

3. In what way ecological approach is helpful to understand sustainable development in India ?
भारतातील शाश्वत विकास लक्षात घेण्यासाठी परिस्थितीशास्त्रीय दृष्टिकोन कसा सहाय्यभूत होतो? याची चर्चा करा.

4. Define Globalization and discuss in detail the impact of globalization process on Indian Economy.
जागतिकीकरणाची व्याख्या द्या आणि भारतीय अर्थव्यवस्थेवर जागतिकीकरणाच्या प्रक्रियेच्या परिणामांची सविस्तर चर्चा करा.

5. "Development causes displacement." Explain how does it affect to indigenous community.
''विकास विस्थापनाला कारणीभूत होतो.'' एतद्देशीय समुदायावर याचा कसा परिणाम होतो ते स्पष्ट करा.

Or/(किंवा)

Elective – IV : Population and Society

पर्यायी विषय – IV : लोकसंख्या व समाज

3. Analyse Malthus's theory of population and state the limitations of it.
माल्थसच्या लोकसंख्या सिद्धांताचे विश्लेषण करा आणि त्यातील मर्यादा सांगा.

4. Bring out the determinants of population growth.
लोकसंख्या वाढीचे निर्धारक सांगा.

5. Do you think that population is a resource for development ? Give illustrations.
लोकसंख्या हा विकासाचा एक स्रोत आहे असे आपल्याला वाटते काय ? सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.

Or/(किंवा)

Elective – V : Gender and Society

पर्यायी विषय – V : लिंगभाव व समाज

3. Examine women and poverty in the context of globalization in India.
स्त्रिया आणि दारिद्र्याचे भारतातील जागतिकीकरणाच्या संदर्भात परीक्षण करा.

4. Discuss Gender as a Social Construct.
लिंगभाव हे एक सामाजिक रचित आहे. चर्चा करा.

5. Discuss radical theory of gender relations and illustrate its operational status in Indian context
लिंगभावसंबंधी जहालमतवादी सिद्धांताची चर्चा करा आणि भारताच्या संदर्भात त्यांच्या व्यावहारिक दर्जाचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

3.

4.

5.

SECTION III

(भाग III)

Instructions :—In this Section you have to answer *all* questions (Q. **6** to Q. **14**) each in about **50** words. Each question carries **10** marks. **(90 Marks)**

सूचना :— या भागातील **सर्व** प्रश्नांची (प्र. 6 ते प्र. 14) उत्तरे लिहावयाची आहेत. प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर साधारणपणे 50 शब्दात लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला 10 गुण आहेत. **(90 गुण)**

6. Elucidate Garfinkel's contribution to ethnomethodology.

गारफिंकेल यांचे लोकान्वय पद्धतीशास्त्रास असलेले योगदान विशद करा.

7. Define the neo-Marxism theory.

नवमार्क्सवादी सिद्धांताची व्याख्या द्या.

8. Explain the structuration theory.
संरचनिकरणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

9. Examine the concept of 'Unity in Diversity'.
'विविधतेत एकता' या संकल्पनेचे परिक्षण करा.

10. Elaborate D.P. Mukherjee's views on tradition.
डी. पी. मुखर्जी यांचे परंपराविषयक विचार विशद करा.

11. Define the term 'rurbanism'.

'ग्रामनागरवाद' संज्ञेची व्याख्या करा.

12. Explain the meaning of morbidity.
    रोगटतेचा अर्थ स्पष्ट करा.

13. Examine Foucault's views on the relationship between Knowledge and Power.

फुको यांच्या ज्ञान आणि सत्ता यातील संबंधाविषयक विचारांचे परिक्षण करा.

14. Discuss the nature of intergenerational conflict.
आंतरपिढीय संघर्षाच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

SECTION IV

(भाग IV)

Instructions :—Below is a paragraph. Read it carefully and answer the questions following it; each in about **30** words. Each question is assigned **5** (*Five*) marks. **(25 Marks)**

सूचना :– खाली एक परिच्छेद दिली आहे. ती काळजीपूर्वक वाचा आणि त्याखालील दिलेल्या प्रश्नांची प्रत्येकी साधारण 30 शब्दात उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला (**पाच**) गुण आहेत. **(25 गुण)**

The radical feminist's main contention is that the roots of subordination lie in the biological family, the hierarchical sexual division of society and sex roles themselves : factors which must be fundamentally recognised if true gender equality has to be established. The propoents of radical feminism contended that the biological distinction *i.e.* male/female is used to distinguish social functions and power. The dictum that anatomy is destiny, operates in the present society through sex role distinctions. The biological differences result in the male domination of power over women. Patriarchy is identified by the radical feminist as an autonomous historical fact more rooted in biology than in economy and they consider gender relations to be the fundamental form of oppression. Kate Millett, Shulamith Firestone, Germaine Greer, Ellen Frankfort, are some of the more well-known radical feminists who see patriarchy as male control over women's fertility. It is the male hierarchical ordering of society. A more important contention of the radical feminists is that the patriarchal system is preserved via marriage and the family through sexual division of labour in the society. As patriarchy is rooted in biology and the battle lines are drawn between men and women. Partriarchy exhibits itself in a great variety of forms, but in all such forms, the avenues of power are in the male hands. Sexual politics is the politics of patriarchy. Patriarchy's Chief Institution is the family. It perpetuates the sexual division of labour through socialization. Further the family is maintained by the principle of legitimacy, thus the stigma against out of

wedlock children. The feminists aver that though there is no biological reason why reproduction and socialization should occur in the family, however, this has been the basic pattern in the historical societies. Thus the nuclear family is considered to be an impediment to the full realisation of equality, which contention is very different from the liberal feminists' perspective on family.

जहालमतवादी स्त्रीवाद्यांचे असे म्हणजे आहे की दुय्यमात्वाची पाळेमुळे ही जीवशास्त्रीय कुटुंब, समाजाची स्तरीकरणाधारित लिंगभेदात्मक विभागणी आणि त्यांच्यातील लिंगभूमिकेवर अवलंबून असतात. हे घटक मुलभुततः मान्य आहेत हे जर खरे असेल तर लिंगभावात्मक समानता प्रस्थापित केली पाहिजे. जहालमतवादी स्त्रीवादाच्या पुरस्कर्त्यांचे असेही म्हणजे आहे की जैविक भिन्नता म्हणजेच स्त्री-पुरुष भिन्नतेचा वापर हा सामाजिक कार्ये आणि सत्ता याविषयीच्या भिन्नत्वासाठी केला जातो. लिंगभेदात्मक भूमिकेतील भेदामुळे, शरीर म्हणजे एक कर्मगती आहे ही म्हण सांप्रतच्या समाजात प्रचलित आहे. जैविक भेदांची परिणती म्हणजे च स्त्रियांवरील पुरुषांच्या सत्तेचे वर्चस्व आहे. जहालमतवादी स्त्रीवाद्यां कडून पितृसत्ताकते ची ओळख कशी करून दिली जाते की ती अर्थव्यवस्थेपेक्षा जैविकतेवर अधिक प्रमाणात रुजलेली एक स्वायत्त ऐतिहासिक घटना आहे. आणि ते असा विचार मांडतात की लिंगभावात्मक संबंध हे जलुम जबरदस्तीचे मुलभुत प्रकार आहेत. केट मिलेट, शुलमिथ फायरस्टोन, जर्मेन ग्रियर, ऐलेन फ्रँकफर्ट या काही सुप्रसिद्ध जहालमतवादी स्त्रीवादी आहेत की ज्या असे मानतात की पितृसत्ताकता म्हणजे स्त्रियांच्या जननक्षमतेवरील पुरुषांचे नियंत्रण होय. हा समाजाचा पुरुषी उच्च-नीचतेचा क्रम आहे. जहालमतवादी स्त्रीवाद्यांचा अधिक महत्वाचा दावा असा आहे की समाजातील लिंगभेदात्मक श्रमविभाजनातून विवाह आणि कुटुंब या पितृसत्ताक व्यवस्थेचे संवर्धन केले जाते. पितृसत्ताक पद्धती ही जैविक पद्धतीत रुजलेली असल्याने आणि स्त्री-पुरुष संघर्षाची रेषा त्यावर आधारित असल्याने पितृसत्ताकता तीच विविध प्रकार स्पष्ट करणारी ठरत आहे; पणहे सर्वच प्रकार पुरुषांच्या हाती सत्ता देणारे ठरत आहेत. लैंगिक राजकारण म्हणजे एक प्रकारे पितृसत्तेचेच राजकारण आहे. पितृसत्तेची प्रमुख संस्था म्हणजे कुटुंब होय. यातून समाजीकरणाद्वारे लैंगिक श्रमविभाजन गतिमान केले जाते. तसेच औरसतेच्या तत्वानुसार कुटुंबाचे सातत्य राखले जाते. त्यामुळे, विवाहसंबंधातील मुलांवरील कळंक नाहीसा होतो. स्त्रीवादी असे निक्षूव सांगतात की, पुनरुत्पादन आणि समाजीकरण कुटुंबातच का होते याला कोणतेही जीवशास्त्रीय कारण नाही; तथापि हा ऐतिहासिक समाजात एक मुलभूत प्रकार म्हणून चालत आलेला आहे. त्यामुळे केंद्र कुटुंब हा समानतेच्या पूर्ण स्पष्टीकरणातील एक अडथळा म्हणून विचारात घेतला जातो की जो वादविवाद हा उदारमतवादी स्त्रीवाद्यांच्या कौटुंबिक दृष्टिकोनाच्या पूर्णपणे विरोधी आहे.

15. How do you define Radical Feminism ?

जहालमतवादी स्त्रीवादाची व्याख्या तुम्ही कशी कराल ?

16. What are main contents of Radical Feminism ?

जहालमतवादी स्त्रीवादातील मुख्य मुद्दे कोणते आहेत ?

17. How does the Patriarchal system affect society according to Radical Feminists ?

जहालमतवादी स्त्रीवाद्यानुसार पितृसत्ताक व्यवस्था समाजावर कसा परिणाम करते ?

18. How the patriarchal system perpetuates the sexual division of labour through socialization ?

समाजीकरणाद्वारे लैंगिक श्रमविभाजन पितृसत्ताक व्यवस्थेतून कसे निर्माण केले जाते ?

19. Which are the other forms of feminism and how they are different from Radical Feminism ?

स्त्रीवादाचे आणखी कोणते प्रकार आहेत आणि ते जहालमतवादी स्त्रीवादाहुन कसे भिन्न आहेत ?

ROUGH WORK

ROUGH WORK